

УДК 351.86: 340.137(477)

Возняк С. М., к.т.н., с.н.с., (ORCID 0000-0002-9015-813X);
Іващенко А. М., к.т.н., доцент, (ORCID 0000-0002-8131-5463);
Федянович Д. Л., к.військ.н., с.н.с., (ORCID 0000-0002-9896-8655);
Шпура М. І., к.військ.н., с.н.с., (ORCID 0000-0002-3350-6003)

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Методика оцінювання результативності шляхів взаємодії ЗС України з Північноатлантичним Альянсом

Резюме. Розглянуті питання оцінювання результативності шляхів взаємодії збройних сил із НАТО під час розв'язання сучасних воєнних конфліктів. Розглядається новий шлях взаємодії – концепція підтримки і розвитку спроможностей сектору безпеки і оборони. На основі чисельного експерименту отримані коефіцієнти результативності шляхів взаємодії ЗС України з НАТО під час розв'язання конфлікту на Сході України.

Ключові слова: збройні сили, кластеризація, класифікація, методика, НАТО, результативність, сучасний воєнний конфлікт, шляхи.

Постановка проблеми. Асиметричні війни, які понад двадцять років тривають на території Іраку, Афганістану і Сирії, гібридна агресія Росії проти України, потребують пошуку принципово нових форм і способів досягнення цілей в сучасних воєнних конфліктах. Одним з напрямів протидії новим загрозам і забезпечення безпеки Північноатлантичний Альянс розглядає підтримку і розвиток спроможностей сектору безпеки і оборони (Security Force Assistance, SFA) країн-партнерів, які не є членами НАТО. Аналіз можливостей застосування нової концепції для забезпечення безпеки України є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Офіційні матеріали трьох останніх самітів НАТО (Лісабон, 2010 р.; Уельс 2014 р. Варшава 2016 р.); Концепція [1], Доктрина [2] і Керівництво [3] визначають засади підтримки сил безпеки країн-партнерів. Окремим аспектам цього проблемного питання присвячено низку статей військових аналітиків і експертів [4-5]. Водночас у процесі підготовки статті публікацій українських авторів із цього питання не виявлено.

Щодо методичного забезпечення розв'язання цієї задачі розглянуто публікації [6, 7] на основі яких запропоновано методику оцінювання результативності шляхів взаємодії ЗС України з НАТО. Стаття зосереджує увагу, у першу чергу, на заходах імплементації концепції підтримки сил безпеки.

Метою статті є удосконалення методичних положень оцінювання результативності шляхів взаємодії ЗС України з НАТО під час розв'язання конфлікту на

Сході України на основі використання методу теорії нечітких множин і кластерного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Стратегічної концепції Північноатлантичного Альянсу [8], в інтересах забезпечення оборони і безпеки своїх членів, НАТО зосереджує діяльність на вирішенні трьох основних завдань:

колективна оборона відповідно до статті 5 Вашингтонського договору про зобов'язання країн-учасниць надавати одна одній допомогу в разі нападу на будь-кого з них;

врегулювання криз відповідно до чинної концепції кризового врегулювання, яка передбачає комплексне використання відповідних політичних і воєнних інструментів на всіх етапах розвитку конфлікту: зародження, врегулювання, ліквідації наслідків збройного протиборства;

забезпечення безпеки на основі співробітництва і розвитку взаємодії з іншими міжнародними організаціями і країнами, що не є членами Альянсу, за такими напрямами: посилення контролю над озброєннями; сприяння роззброєнню і формуванню режиму нерозповсюдження зброї масового ураження; продовження процесу розширення організації в рамках політики “відкритих дверей”; вдосконалення системи партнерських відносин.

Саміт НАТО у Великобританії [9] визначив ще один напрям діяльності Альянсу, направлений на зміцнення спроможностей сектору безпеки і оборони країн-партнерів, які не є членами Альянсу. Нова ініціатива

отримала назву “підтримка сил безпеки і оборони”.

Зважаючи на дворічний підсумок імплементації SFA, комюніке Варшавського саміту відмічає, що SFA дав змогу посилити значущість Альянсу в забезпеченні комплексного підходу до питань безпеки і стабільності в сучасних умовах шляхом підтримки заходів із розвитку спроможностей сектору безпеки і оборони в країнах-партнерах Альянсу [10].

Для реалізації нової ініціативи Альянсом розроблені та впроваджуються такі керівні документи: концепція SFA [1]; доктрина SFA [2]; керівництво з SFA [3].

До того ж окремі питання SFA викладені в концепціях стратегічного рівня: “Розвиток спроможностей оборони і безпеки” [11], “Завдання розвитку спроможностей оборони і безпеки” [12], “Плани дій щодо всебічного підходу” [13].

Відповідно до керівних документів, під SFA розуміється спроможність *“тренувати та розвивати національні сили в кризових зонах”,* для *“досягнення національними органами влади країн-партнерів спроможностей щодо ефективної підтримки безпеки без міжнародної допомоги”* [1]. До SFA віднесено *“всі дії НАТО, які розвивають, удосконалюють або безпосередньо підтримують розвиток національних сил безпеки і оборони та їх асоційованого інституту”* [2]. Таким чином, у загальному контексті, SFA охоплює всі заходи, спрямовані на розвиток і підготовку національного сектору безпеки і оборони і проводиться на тактичному, оперативному, стратегічному і воєнно-політичному рівнях, передбачає надання консультативної допомоги від окремого взводу до міністерства. У більш широкому контексті, SFA, хоч і має воєнну спрямованість, включає такі механізми запобігання сучасним воєнним конфліктам, як політичні, економічні, інформаційні, правові та інші.

З метою імплементації SFA керівництвом Альянсу й окремими країнами-членами НАТО проведено низку практичних заходів.

Так, штаб-квартирою НАТО сформована спеціальна група радників, які направляються в оборонні відомства країн-партнерів. Як перші учасників цього проекту розглядалися Грузія, Йорданія і Молдова. Наприкінці 2015 року, у зв'язку з агресією Росії, НАТО ініціювало створення об'єднаної багатонаціональної групи з підготовки підрозділів для Збройних Сил і Національної

гвардії України (Joint Multinational Training Group - Ukraine), яка включає радників від збройних сил США, Великої Британії, Канади, Польщі, Естонії, Литви і Латвії. Група розміщена на території Міжнародного центру миротворчої діяльності та безпеки у Львівській області. Під час вирішення завдань SFA в Україні керівництво Північноатлантичного союзу також активно використовує потенціал ООН, ЄС і ОБСЄ [14].

США почали формування шести бригад сприяння безпеці (SFABs), основним завданням яких є проведення тренінгів, надання консультацій, сприяння забезпеченню та супроводженню операцій з коаліційними силами та країнами-партнерами. Ці підрозділи складаються головним чином з офіцерів, які призначаються з штатних армійських підрозділів і закінчили Академію воєнних радників у форті Беннінг, штат Джорджія [4]. На думку воєнних експертів США, SFABs дадуть змогу досягти таких стратегічних цілей [5]:

- розвиток спроможностей сил безпеки і оборони країн-партнерів;
- звільнення штатних бойових армійських бригад від невластивих їм функцій;
- забезпечення, у разі необхідності, підготовки інфраструктури країн-партнерів для сил швидкого реагування Альянсу.

Діючі концепції, керівництва і статuti збройних сил США розглядають SFA як окремий вид операції, який проводиться силами спеціальних операцій.

Урядом Італії у травні 2017 року прийнято рішення про організацію Центру передового досвіду НАТО з питань підтримки сил безпеки (NATO Security Force Assistance Centre of Excellence) і його розташування у столиці країни [6]. На Центр покладаються такі завдання:

- поєднання зусиль країн-членів та партнерів НАТО щодо розвитку спроможностей, підвищення оперативної сумісності, стандартизації та ефективності в галузі SFA;
- сприяння комплексному підходу та ефективному використанню спільного досвіду і спроможностей;
- надання експертизи і консультації з питань, що стосуються SFA;
- розроблення політики, стандартів та інших керівних документів із питань SFA;
- надання підтримки з планування і проведення заходів, навчання та операцій Альянсу в частині питань SFA;

аналіз досвіду операцій SFA, підтримка й актуалізація баз даних із питань SFA;

цільова підготовка військового і цивільного персоналу, а також підрозділів і груп з питань SFA;

направлення мобільних навчальних команд для сприяння освіті та підготовці національних і багатонаціональних військових і цивільних структур.

Передбачається, що Центр передового досвіду пройде сертифікацію та в повному обсязі приступить до виконання завдань наприкінці 2018 року.

Таким чином, SFA є потужним шляхом для зміцнення воєнної безпеки країн, що не є членами НАТО. Однак постає питання наскільки він потужний у порівнянні з іншими шляхами, що потребує відповідних розрахунків із використанням адекватного методичного апарату.

У [6] розглядаються питання теоретичного застосування сучасних підходів і алгоритмів кластерного аналізу для вирішення

завдань в області воєнної безпеки, а в [7] на основі цього запропоновано універсальну Методику оцінювання сучасних воєнних конфліктів. Для оцінювання результативності шляхів взаємодії ЗС України з НАТО в сучасних умовах Методика [7] була адаптована в частині створення бази даних самих шляхів та уточнення фаз (етапів) розвитку сучасних воєнних конфліктів.

Метою адаптованої Методики є надання структурам воєнної безпеки України та міжнародним і регіональним організаціям з безпеки інструменту для планування застосування шляхів щодо розв'язання сучасних воєнних конфліктів з урахуванням фаз (етапів) їх розвитку та оцінки їх результативності.

Структурно-логічна схема адаптованої Методики (рис. 1) відображає у загальному вигляді логічно поєднані складові, взаємозв'язок між ними, порядок оцінок та розрахунків і складається з трьох блоків з визначеними процедурами.

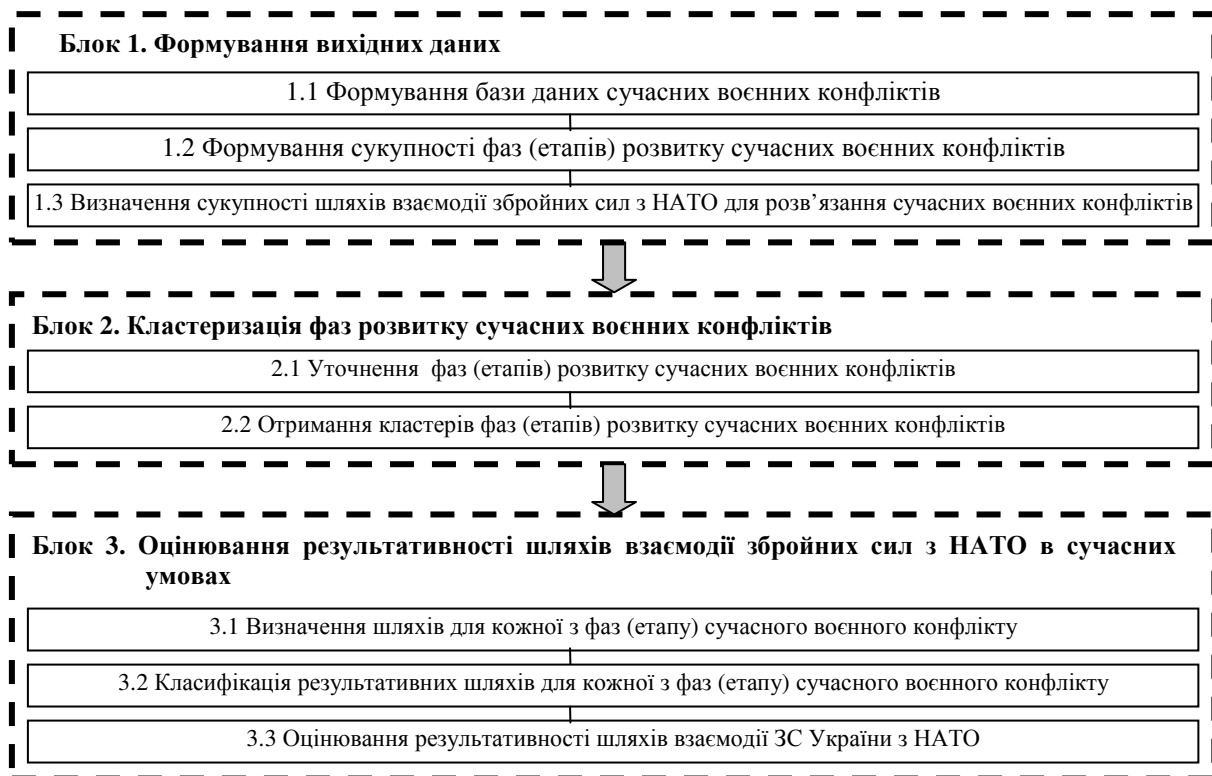

Рис 1. Структурна схема методики оцінювання результативності шляхів взаємодії ЗС України з НАТО

Блок 1. Формування вихідних даних.

У цьому блоці проходить формування переліку (баз даних) щодо:

сучасних воєнних конфліктів;

фаз (етапів) розвитку сучасних воєнних конфліктів;

шляхів взаємодії збройних сил з НАТО для розв'язання сучасних воєнних конфліктів.

Вихідними даними для Методики є дані, які отримуються від міжнародних організацій з безпеки, наукових центрів та інститутів в області міжнародної безпеки щодо показників конфлікту.

У випадку відсутності частини вихідних даних проводиться експертне опитування у вигляді анкетування за методом Делфі [7].

Блок 2. Кластеризація фаз розвитку сучасних воєнних конфліктів.

На основі інформації отриманої в попередньому блоці щодо множини конфліктів, кожному з них приписується множина їх фаз. Далі за алгоритмом [6] уся множина фаз розбивається на кластери. Результатом роботи процедур блоку є уточнена множина фаз (етапів) розвитку сучасних воєнних конфліктів і групування їх у кластери подібних.

Блок 3. Оцінювання результативності шляхів взаємодії збройних сил з НАТО в сучасних умовах.

У цьому блоці здійснюється співставлення множини шляхів розв'язання

конфлікту з його конкретною фазою та оцінюється результативність кожного шляху для запобігання конфлікту. Результатом є функція, яка показує результативність кожного шляху для запобігання конфлікту залежно від його фази (етапу). А процедура 3.3. дає змогу оцінити результативність шляхів взаємодії ЗС України з НАТО в сучасних умовах.

Для чисельного експерименту було вибрано конфлікти за період з 2000 року до теперішнього часу і які відповідно до [15] класифікуються, як сучасні. Їх перелік наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Перелік сучасних воєнних конфліктів

Перелік країн, на території яких відбувся СВК	Тривалість СВК, роки
Ірак	2003-2011
Афганістан	з 2001
Чечня	1999-2009
Грузія	2008
Лівія	2014-2018
Сирія	з 2011
Україна	з 2014
Ємен	2014-2015
Сирія	з 2015
Ісламська держава	з 2014

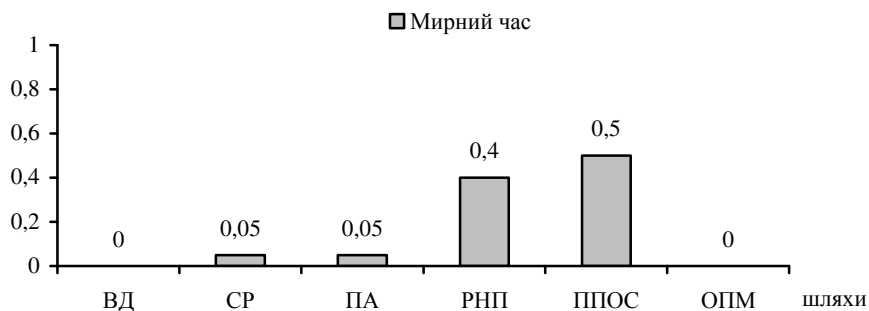
Стосовно фаз (етапів) розвитку конфліктів існує певна невідповідність, наприклад у [16] визначено – приховане зародження; загострення; початок воєнних дій; криза; розв'язання воєнного конфлікту; відновлення миру. Автором [7] визначено дві фази: пошук шляхів зміцнення воєнної безпеки; реалізація обґрунтованих шляхів щодо зміцнення воєнної безпеки.

На основі проведеного аналізу визначено, що найсуттєвішими шляхами взаємодії збройних сил із міжнародними безпековими організаціями в сучасних умовах є: військова допомога (ВД); спеціальна

розвідка (СР); прямі акції (ПА); річні національні програми (РНП); процес планування та оцінки сил (ППОС); операції з підтримання миру (ОПМ).

У результаті розрахунків уточнено фази (етапи) розвитку конфліктів, наведених у табл. 1. До них відносяться: мирний час; загрозливий період; збройний конфлікт; стабілізація; мирний час.

Розрахунки за допомогою блоку 3 Методики дали змогу отримати результативність шляхів взаємодії збройних сил з НАТО в сучасних умовах (рис. 2).

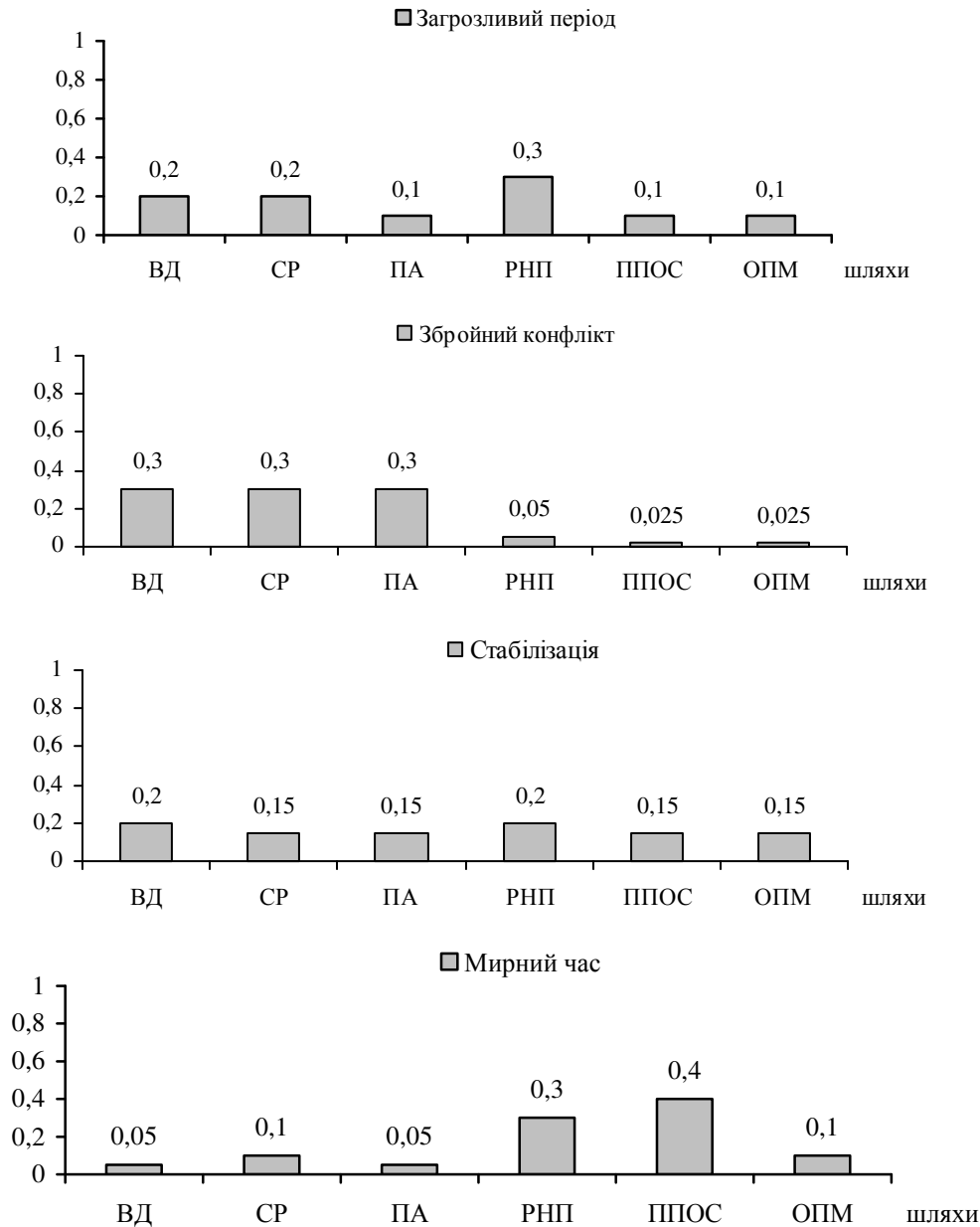

Рис 2. Результативність шляхів взаємодії збройних сил із НАТО залежно від фаз (етапів) розвитку сучасних воєнних конфліктів

За допомогою Методики та процедури 3.3. блоку 3 визначено результативність шляхів взаємодії ЗС України з НАТО в сучасних умовах (рис. 3).

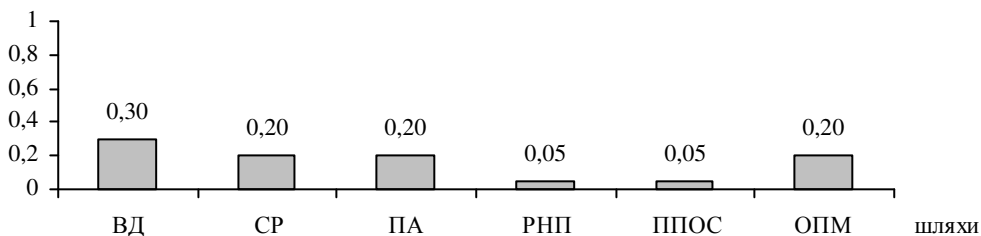

Рис 3. Результативність шляхів взаємодії ЗС України з НАТО в сучасних умовах

Таким чином, у результаті розрахунків уточнено 5 кластерів фаз (етапів) розвитку сучасних воєнних конфліктів, визначено найсуттєвіші шляхи взаємодії збройних сил із НАТО в сучасних умовах (рис. 4).

Визначено, що для конфлікту на Сході України в сучасних умовах найрезультативнішою допомогою буде крім існуючих нова ініціатива “підтримка сил безпеки і оборони”.

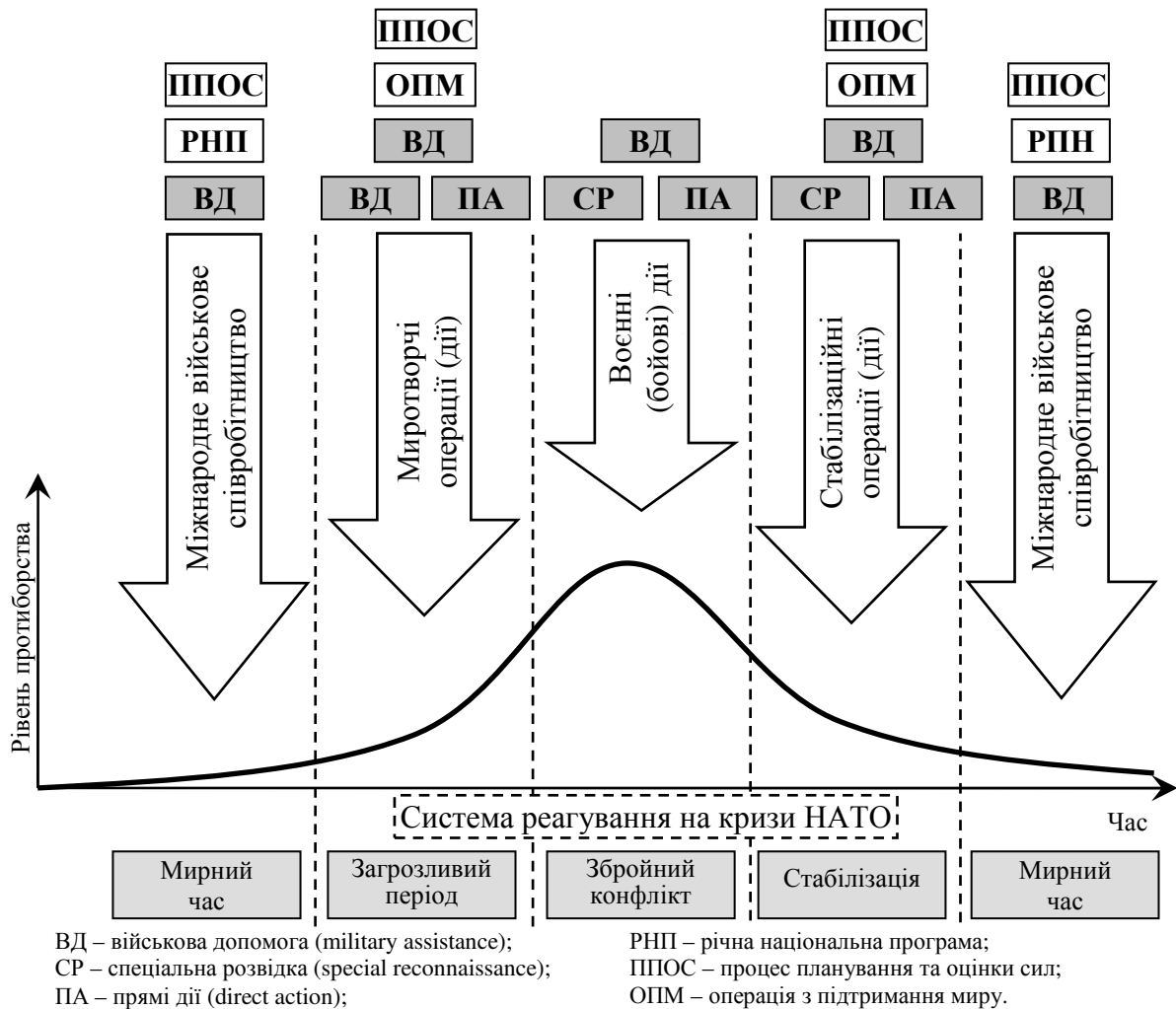

Рис 4. Шляхи підтримки сил безпеки з урахуванням фаз сучасного воєнного конфлікту

Висновки. Таким чином, Північноатлантичний Альянс впроваджує дієву концепцію підтримки і розвитку спроможностей сектору безпеки і оборони та практичні механізми її імплементації, які дають змогу розв'язати велику кількість проблем забезпечення безпеки і оборони країн, які не є членами НАТО. Водночас, впровадження такої концепції потребує від країн-партнерів змін нормативно-правової бази і відповідної підготовки інфраструктури.

Методика оцінювання результативності шляхів взаємодії ЗС України з НАТО є аналогом Методики оцінювання сучасних воєнних конфліктів та адаптована в частині створення бази даних самих шляхів і уточнення фаз (етапів) розвитку сучасних воєнних конфліктів.

За допомогою адаптованої Методики було проведено чисельний експеримент, який дав змогу:

визначити найсуттєвіші шляхи взаємодії збройних сил з НАТО в сучасних умовах;

уточнити фази (етапи) розвитку конфліктів;

чисельно визначити коефіцієнти результативності шляхів взаємодії збройних сил з НАТО в сучасних умовах залежно від фаз (етапів) розвитку конфлікту;

чисельно визначити коефіцієнти результативності шляхів взаємодії ЗС України з НАТО для розв'язання конфлікту на Сході України. *Для конфлікту на Сході України в сучасних умовах найрезультативнішою допомогою крім існуючих буде нова ініціатива “підтримка сил безпеки і оборони”.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. MCM-0034-2014, NATO Security Force Assistance Concept, dated 28 March 2014
2. AJP-3.16 Allied Joint Doctrine for Security Force Assistance, Edition A Version 1
3. NATO Special Operational Forces. Military Assistance HandBook
4. The Department of the Army announced today the creation of a new type of organization designed to focus on security force assistance, as well as an

- academy that will train soldiers assigned to these specialized units. Режим доступу: <https://www.army.mil/article/182646>
5. Ball T. Replaced Security Force Assistance Brigades vs. Special Forces. Режим доступу: <https://warontherocks.com/2017/02>
6. Бочарніков В. П., Возняк С. М. Алгоритм кластеризації воєнно політичних сил в умовах невизначеності // науково технічний збірник, вип. 3. – Київ : ННДЦ ОТ і ВБ України, 1999. – С. 35-42.
7. Голопатюк Л. С. Удосконалена методика оцінювання інтенсивності сучасних воєнних конфліктів // Наук. журнал НУОУ “Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони”. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2017. – № 2(29). – С. 149-154.
8. Lisbon Summit Declaration, 2010; PO (2010) 0169, Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization, dated 19 November 2010
9. Wales Summit, 2014
10. Warsaw Summit Communiqué Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016 09 Jul. 2016. Press Release (2016) #100 Issued on 09 Jul. 2016 http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm
11. Defence and Related Security Capacity Building Initiative (DCB); PO(2013)0590-rev.1
12. Tasking on Defense and Related Security Capacity Building, 02 December 2013; PO (2010) 0169
13. PO (2011) 0045. Updated List of tasks for the Implementation of the Comprehensive Approach Action Plan and the Lisbon Summit Decisions on the Comprehensive Approach, 04 March 2011
14. Monitoring Ukraine’s Security Governance Challenges. Proceeding from the First International Conference 21-22 January 2016, Kyiv, Ukraine 100 p.
15. Щорічник СІПІ 2015 “Озброєння, роззброєння і міжнародна безпека” : пер. с англ. М.: ИМЭМО РАН, 2016, 962 с. URL: https://www.imemo.ru/index.php?page_id=645&id=3459.
16. Методика реагування на виклики, небезпеки та загрози національній безпеці держави: навч. посіб. / В. Ю. Богданович, А. І. Семенченко, Д. Я. Кучма, А. В. Дацюк // Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Упр. орг. фундамент. та приклад. дослідж., каф. нац. безпеки. Київ : НАДУ, 2009. – 38 с.

Стаття надійшла до редакційної колегії 15.11.2018

**Возняк С. Н., к.т.н., с.н.с.; Иващенко А. М., к.т.н., доцент;
Федянович Д. Л., к.воен.н., с.н.с.; Шпура Н. И., к.воен.н., с.н.с.**

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Методика оцінки результативності шляхів взаємодії ЗС України з міжнародними організаціями по безпеці

Резюме. Розглянуті питання оцінки результативності шляхів взаємодії озброєних сил з міжнародними організаціями по безпеці при розв’язанні сучасних воєнних конфліктів. Розглядається новий шлях взаємодії – концепція підтримки та розвитку спроможностей сектора безпеки та оборони. На основі чисельного експерименту отримані коефіцієнти результативності шляхів взаємодії ЗС України з міжнародними організаціями по безпеці при розв’язанні конфлікту на сході України.

Ключевые слова: озброєні сили, кластеризація, класифікація, методика, міжнародні організації по безпеці, результативність, сучасний воєнний конфлікт, шляхи.

**S. Voznyak, PhD, senior researcher, A. Ivashchenko, Ph.D, senior researcher;
D. Fedyanovich, PhD, senior researcher; N. Shpura, Ph.D, senior researcher**

Center for Military and Strategic Studies of the National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv

Methodology for assessing the effectiveness of the ways of interaction of the Armed Forces of Ukraine with international security organizations

Resume. The questions of evaluation of the effectiveness of ways of interaction of the armed forces with international security organizations in solving modern military conflicts are considered. A new way of interaction is considered - the concept of support and development of the capabilities of the security and defense sector. On the basis of the numerical experiment, the coefficients of the effectiveness of the ways of interaction of the Armed Forces of Ukraine with international security organizations in resolving the conflict in the east of Ukraine are obtained.

Keywords: armed forces, clusterization, classification, methodology, international security organizations, effectiveness, modern military conflict, paths.